

De internetconsultatie van OCW: Artikel 23

Deze reactie bestaat uit twee delen. Het eerste deel gaat over het principiële aspect van artikel 23. Het tweede deel van de reactie gaat praktisch in op een aantal essentiële onderdelen van het wetsvoorstel.

DEEL 1: TEN PRINCIPALE ARTIKEL 23

Het grondwetsartikel 23 heeft er in de afgelopen 99 jaar voor gezorgd dat er een verzuild onderwijsstelsel is ontstaan. De erkende geloofsgroepen hebben hun eigen door de overheid bekostigde geloofsscholen kunnen stichten. De bijzondere scholen mogen hun onderwijs volledig vrij inrichten zonder dat de bekostigde overheid zich hierover mogen uitspreken.

Het wetsvoorstel constateert terecht dat dit niet meer aansluit bij de huidige geseculariseerde samenleving. De ontzuiling heeft in vele opzichten zijn sporen nagelaten in de samenleving. In de gezondheidszorg, het welzijnswerk en bij de vakbonden heeft de ontzuiling veelal geleid tot meer algemeen neutrale instellingen. Geconstateerd wordt dat de secularisatieveranderingen geen invloed heeft gehad op het onderwijsveld. Het pacificatie-verbond 1917 heeft de onderwijssector op slot gezet. De strikt geregisseerde regelgeving heeft ervoor gezorgd dat het zwaar was om nieuwe scholen op te richten. Om het leerlingenaantal niet te laten opdrogen zijn vele geloofsscholen zich gaan gedragen als kameleons, de denominatiescholen passen zich aan hun omgeving, wijk, buurt aan zonder invulling te geven aan hun richting. Hiermee is de erosie van Artikel 23 begonnen.

Ten principale zou op grond van de constatering van de samenleving seculariseert het gewenster zijn om Artikel 23 daadwerkelijk te hervormen, te herformuleren en deze passender en echt af te stemmen op de huidige samenleving.

Het uitgangspunt van het nieuwe Artikel 23 zal zijn:

“Vrijheid van onderwijs is een recht voor iedereen ingezetenen van Nederland om een school te kunnen kiezen of in te vullen die voldoet aan de gewenste onderwijskundig invulling om zich als lerende zijn/haar talenten te kunnen ontdekken en te ontwikkelen.

De school draagt bij aan het verkrijgen van de gewenste maatschappelijke socialisatie, funderende basisvaardigheid en kwalificerende attituden om als onafhankelijk denkend en zelfstandig handelend individu deel te kunnen nemen aan de samenleving.

De zorg van de landelijke, regionale en plaatselijke overheden zijn om een deugdelijk en kwalitatief netwerk van openbare onderwijsinstellingen te realiseren en te bekostigen gespreid over Nederland.

Afhankelijk van het schooltype bepalen de ouders van kinderen en in de hogere schoolniveaus de leerlingen/studenten in samenspraak met het onderwijsteam van docenten, onderwijskundigen coaches/begeleiders en schoolleiders de pedagogisch didactische invulling van het onderwijs passend bij de vraag en de voorgeschreven eindtermen en examendoeleinden.”

De nieuwe invulling van Artikel 23 van de Grondwet gaat over de verantwoordelijkheid van de regering om voor deugdelijk, kwalitatief wetenschappelijk geborgd onderwijs zorg te dragen. De vrijheid van onderwijs is de keuzevrijheid van de ouders als vertegenwoordiger van de minderjarige lerende kinderen en de volwassen leerlingen/studenten die hebben om een bij hun wensen passende onderwijsinvulling te kunnen kiezen dan wel in samenspraak met de onderwijsprofessionals in te vullen met de garanties dat deze door de overheid wordt bekostigd binnen de gestelde regelgeving van funderend tot kwalificerend onderwijs na het gewenste niveau.

De bestaande Artikel 23 lidnummers 1 en 8 kunnen blijven bestaan; de lidnummers 2,3 en 4 worden overeenkomstig het gestelde in het nieuw geformuleerde Artikel 23 aangepast; en lidnummers 6 en 7 geschrapt omdat deze niet meer nodig zijn als we uitgaan van uitsluitend openbaar onderwijs.

(Zie voor de uitwerking bijlage 1: Het herformuleerde Artikel 23)

DEEL 2: DE PRAKTISCHE AANTEKENINGEN

A. Om het bijzonder geloofsonderwijs in stand te houden geven we anderen wat ruimte.

Het grondwetsartikel 23 wordt afgestoft en opgerekt. Het voorstel is het verruimen van de richtingsmogelijkheden voor het stichten van scholen. Zo wordt de nieuwe wet "in het huidige maatschappelijk perspectief geplaatst" maar blijft de essentie van het geloofsonderwijs gehandhaafd.

Artikel 23 waarin het bijzonder geloofsonderwijs wordt geregeld wordt niet afgeschaft alleen maar opgepoetst om willekeurig welke groep ouders een vage eigen school te kunnen laten stichten die door de overheid bekostigd zal worden. In hoeverre kunnen zulke scholen op hun kwaliteit en wetenschappelijke borging getoetst worden? De bijzondere scholen geven onderwijs vanuit hun godsdienstige of andere mythische inbeeldingen. Deze niet wetenschappelijke invulling van het onderwijs is in strijd met de ontwikkelende seculiere samenleving en zorgt voor een nog grotere segregatie van de samenleving

Het onderwijs hoort gebaseerd te zijn op wetenschappelijk opgebouwde kennis en dient een beeld te geven van het culturele erfgoed van de maatschappij. Dat houdt in dat naast natuurwetenschappelijke kennis kinderen ook zicht krijgen op het brede palet van alle levensovertuigingen en filosofische bespiegelingen; dus niet de enkele eenzijdig dogmatische inrichting van de eigen school.

In een moderne samenleving waarin een grote diversiteit van levensvisie en beelden een rol spelen is het niet gewenst om de kinderen af te schermen en hen alleen op te laten groeien binnen het eigen veilige, zogenaamd enige 'goede' wereldbeeld. Hiermee wordt de segregatie van verschillende groepen in onze samenleving versterkt. Terwijl een samenleving er toch op gericht zou moeten zijn om mensen met elkaar samen te laten leven. Dat is dan toch ook een van de kerndoelen van een school?

B. Het onderwijs in de uitverkoop

Na 100 jaar, wat houdt de vrijheid van onderwijs nog in: 60% bijzonder geloofsscholen is niet meer van deze tijd. De conclusie is terecht dat in een voor meer dan 60% niet gelovige samenleving een op geloof verzuielde onderwijsinvulling achterhaald is.

Wordt met het verruimen van de stichtingsvoorwaarden het onderwijs seculier?

De bestaande verzuiling in het onderwijs zal niet verdwijnen. Het enige wat zal veranderen is dat het onderwijsaanbod een nog groter versnippering, vervlakking en vervaging zal ondergaan. Het wordt mogelijk gemaakt dat diverse ongedefinieerde exotische groepen zoals New Age achtige groepen, creationisten of Scientology clubs een school oprichten vanuit hun eigen eenzijdige onwetenschappelijke geloofsbeelden.

De nieuwe te stichten scholen hoeven alleen nog maar aan te tonen dat ze voldoende ouders vertegenwoordigen via handtekeningen of marktonderzoek. Het gevolg is dat de bestaande scholen zullen versralen en krimpen. Door het inbrengen van de markwerking krijgen we nog meer te maken met een neoliberale economische invulling van het onderwijs en komt de verantwoordelijkheid van het onderwijs nog verder weg te liggen van de overheid. Je kunt je dan de vraag stellen wie is er dan nog echt verantwoordelijk voor het onderwijs.

De voorgestelde nieuwe invulling biedt de mogelijkheid dat goed georganiseerde groepen in de samenleving voor hun eigen (elite) groep een door de overheid bekostigende school op richten. Op deze wijze ontstaat er een nog grotere segregatie. Voor de samenleving betekent dit een nog grotere opdeling van groepen, uitzonderingen op grond waarvan men zich kan afsluiten van de maatschappij en zich kan richten op de eigen groep. In hoeverre is het voor kinderen uit gewone gezinnen nog mogelijk om deel te nemen aan kwalitatief onderwijs, die aangewezen zijn op het openbaar onderwijs. Het gevaar bestaat dat het openbaar onderwijs steeds meer het afvalputje zal worden. Is dat een seculiere samenleving waardig?

De financiële kosten van een dergelijke diversiteit van onderwijsinstellingen zullen hoogstwaarschijnlijk stijgen doordat er per school naast de docenten ook meer managers zullen moeten worden bekostigd. De facilitering om deze nieuwe scholen te realiseren wordt neergelegd bij de gemeenten. Die binnen een jaar na goedkeuring moeten zorgen dat er een schoolgebouw is. We hebben in het afgelopen jaar gezien wat de decentralisatie van de zorg heeft veroorzaakt op gemeentelijk niveau.

Het Nederlandse onderwijsveld is volledig door de erosie van het geloof vervaagd. De meeste ouders kiezen niet een school op grond van een denominatie maar om de kwaliteit, de pedagogische methodische invulling en de didactische sfeer en bereikbaarheid. Er zijn nog maar weinig scholen die hun geloofslabel volledig uitdragen op de orthodoxe richtingen na. Kun je nog wel spreken van 'vrijheid van onderwijs'?

C. Een ander perspectief: Inrichtingsvrije planning voor openbaar onderwijs

De afstand moet beslecht worden tussen de vragers van onderwijs, de ouders van kinderen, de kinderen/leerlingen, met de directe uitvoering van het onderwijs. Dit is een terechte constatering. Het zou beter zijn om het te hebben over een *'inrichtingsvrije' planning* met als basis het openbaar onderwijs.

Ouders kiezen voor het onderwijs niet om de denominatie van de school maar om de kwaliteit, de pedagogische methodische invulling en de didactische sfeer van de school. Dit kan allemaal heel goed ingevuld worden door het openbaar onderwijs. Bij het openbaar onderwijs gaat het niet om een 'richting'.

Laten we het nu eens omdraaien we gaan uit van het openbaar onderwijs; De overheid heeft volgens artikel 23 de zorg om kwalitatief onderwijs te bieden aan ieder burger die daarom vraagt. Openbare scholen kunnen opgezet worden daar waar de vragen in potentie liggen of gearticuleerd worden. Per wijk, plaats, stad of regio kan een vraag van funderende tot en met kwalificerend onderwijs gesteld worden en geplaatst bij de overheid (plaatselijk/regionaal/landelijk). De school wordt na de juiste afweging opgezet in samenspraak met onderwijsvragers en het docententeam van de op te richten openbare school voor funderend onderwijs en/of voor het kwalificerend onderwijs. Met elkaar, ouders (vragers) en het onderwijsteam (aanbieders) bepalen ze samen de pedagogische didactische inrichting van de school of opleiding. Hiermee krijg je dan te maken met een 'openbare vrije inrichtingsplanning' van het onderwijs, waaraan alle scholen deelnemen.

De bijzondere bekostigde onderwijsinstellingen worden dan onderdeel van een landelijke openbare onderwijsorganisatie. Hiermee kan de 'openbare vrije inrichtingsplanning' worden uitgevoerd. Door alle bekostigde scholen in Nederland (openbaar+bijzonder) onder één dak te brengen kunnen we komen tot een inrichting en afstemming van alle onderwijstypen per plaats en per regio. In afstemming met de vragers kan er per school/opleiding gekozen worden welke pedagogische en didactische inrichting vorm gegeven zal worden. De overheid kan haar zorg voor kwalitatief onderwijszorg volledig waarmaken en komen tot een volledige dekking van het onderwijs naar elke vorm of type.

Hoogstwaarschijnlijk is dit beter afgestemd op de vraag en passender in te vullen door de betreffende regio's. Naast het funderende en kwalificerend onderwijs zal er voor de leerlingen ook plaatst zijn in het curriculum voor het onafhankelijk kennismaken met alle levensbeschouwingen en filosofische benaderingen om ieder kind zich te laten ontwikkelen tot maatschappelijk betrokken en gekwalificeerde burger.

D. Religieus neutraal onderwijs

In het religieus neutraal ingericht openbaar onderwijs wordt het voor de ouders mogelijk om samen met de onderwijsgeevenden en de schoolleiding de pedagogische en didactische onderwijsomgeving in te vullen. Dit biedt onder andere mogelijkheden om vernieuwingsonderwijs in te richten, zoals Dalton- of Montessorionderwijs of andere aantoonbaar pedagogische of didactische concepten.

Tevens kan los van de denominatiegrenzen in krimpgebieden een betere spreiding van onderwijs worden gerealiseerd door de overheid en is men niet meer afhankelijk van de geprivilegieerde gesegregeerde verzuilde onderwijsinstellingen.

Geen enkele vorm van religie mag in het onderwijs opgelegd worden. Noch op de lagere scholen, noch op de middelbare scholen, noch op de colleges voor middelbaar beroepsonderwijs, noch in het hoger onderwijs, noch op de universiteiten. Zonder religieuze inrichting is er in het openbaar onderwijs ruimte tot het invullen van onderwijsmethoden afgestemd op de behoeften en wensen van de leerlingen en hun ouders.

(Zie verder bijlage 2: De 7 argumenten voor openbaar onderwijs)

*Drs. J. Hans de Vries MSc.
(onderwijs)socioloog,
voorzitter van de Partij van de Rede
28 februari '16*

BIJLAGE 1: HET HERGEFORMULEERDE ARTIKEL 23**Vrijheid van onderwijs**

Vrijheid van onderwijs is een recht voor iedereen om een school te kunnen kiezen of in te vullen die voldoet aan de gewenste onderwijskundig invulling om zich als lerende zijn/haar talenten te kunnen ontdekken en te ontwikkelen. De school draagt bij aan het verkrijgen van de gewenste maatschappelijke socialisatie, funderende basisvaardigheid en kwalificerende attituden om als onafhankelijk denkend en zelfstandig handelend individu deel te kunnen nemen aan de samenleving.

De zorg van de overheid is om een deugdelijk en kwalitatief netwerk van openbare onderwijsinstellingen te realiseren en te bekostigen gespreid over Nederland.

Afhankelijk van het schooltype bepalen de ouders van kinderen en in de hogere schoolniveaus de leerlingen/studenten in samenspraak met het onderwijsteam van docenten, onderwijskundigen coaches/begeleiders en schoolleiders de pedagogisch didactische invulling van het onderwijs passend bij de vraag en de voorgeschreven eindtermen en examendoeleinden.

Artikel 23 Grondwet

Artikel 23 van de Grondwet gaat over de verantwoordelijkheid van de regering om voor deugdelijk, kwalitatief wetenschappelijk geborgd onderwijs zorg te dragen. De vrijheid van onderwijs is de keuzevrijheid van de ouders als vertegenwoordiger van de minderjarige lerende kinderen en de volwassen leerlingen/studenten hebben om een bij hun wensen passende onderwijsinvulling te kunnen kiezen dan wel in samen spraak met de onderwijsprofessionals in te vullen met de garanties dat deze door de overheid wordt bekostigd binnen de gestelde regelgeving van funderend tot kwalificerend onderwijs na het gewenste niveau.

Lid 1

Het onderwijs is een voorwerp van de aanhoudende zorg der regering.

Lid 2

Het geven van onderwijs is vrij, behoudens het toezicht van de overheid en, voor wat bij de wet aangewezen vormen van onderwijs betreft, het onderzoek naar de bekwaamheid en de zedelijkheid van hen die onderwijs geven, een en ander bij de wet te regelen.

Lid 3

Elk bekostigd onderwijs is openbaar en toegankelijk voor iedere onderwijs-vragende met eerbiediging van ieders overtuiging uitgaande van de religieus neutrale inrichting van elke bekostigde school.

Lid 4

In elke gemeente zijn van overheidswege voldoende openbaar algemeen vormend lager onderwijsinstellingen aanwezig passend bij de onderwijsvraag en genoegzaam verdeeld. Volgens bij de wet te stellen regels kan afwijking van deze bepaling worden toegelaten, mits tot het ontvangen van zodanig onderwijs gelegenheid wordt voorzien.

Lid 5

De eisen van deugdelijkheid, aan het geheel of ten dele uit de openbare kas te bekostigen onderwijs te stellen, worden bij de wet geregeld, met inachtneming van de onderwijskundige, pedagogisch didactische invulling van het onderwijs.

Lid 6

De regering doet jaarlijks van de staat van het onderwijs verslag aan de S

BIJLAGE 2: DE 7 ARGUMENTEN VOOR OPENBAAR ONDERWIJS

De Partij van de Rede is voor uitsluitend Openbaar Onderwijs. De religieuze invulling van het onderwijs op de zogenoemde "bijzondere geloofsscholen" is ongewenst voor de integratie van de samenleving. Geloofsrichtingen hebben niet het recht om hun levensvisie aan andermans kinderen op te dringen. Onderwijs dient niet te worden gegeven vanuit één vorm van religie; noch op de basisscholen, noch op het voortgezet onderwijs (vmbo/havo/vwo), noch op de colleges voor middelbaar beroepsonderwijs (ROC-s/AOC-s), noch in het hoger onderwijs, noch op de universiteiten.

We zullen hiervoor niets minder dan de grondwet aanpassen. Politiek werk aan de winkel. Het huidige Nederlandse onderwijssysteem is te omschrijven als een vorm van gesubsidieerde apartheid; niet met huidskleur, maar met religie als indelingscriterium.

Argument 1: Scheiding van geloof en onderwijs

In Nederland kennen we een scheiding van staat en kerk. Voor de Partij van de Rede is dat ook de scheiding van onderwijs en geloof. Het onderwijs is namelijk een sociaal maatschappelijke zorg van de overheid. Daarom vinden wij dat in een seculiere samenleving als Nederland de scheiding van staat en kerk ook doorgevoerd moet zijn in het onderwijs. De zogenaamde 'vrijheid van onderwijs' is een keuzevrijheid binnen een verplicht kader. De huidige subsidiëring van het onderwijs geeft het bijzonder (geloofs)onderwijs het recht om onderwijs op godsdienstige grondslag in te vullen. Dit is in de ogen van de Partij van de Rede niet in overeenstemming met de scheiding van staat en kerk en daarom dient ook hier de scheiding van onderwijs en geloof doorgevoerd te worden.

Argument 2: Onderwijs is vrij van religie

Religieus georganiseerd onderwijs is oneigenlijk gebruik van onderwijs. In een moderne seculiere maatschappij hoort godsdienst niet thuis in het onderwijs. Wetenschap en technologie zijn de voornaamste pijlers van onze welvaart en moeten van generatie op generatie worden doorgegeven via het onderwijs. Verder is het onderwijs voor de overdracht van ons cultureel erfgoed, voor de sociaal maatschappelijke vorming en de persoonlijke ontwikkeling: het onderwijs heeft een socialisatie functie. Godsdienst hoort tot de privésfeer, thuis en in de kerk. In het onderwijs is dan ook geen plaats voor religie. Er dient ruimte te zijn om kinderen zich breed te laten ontplooiën en het brede scala van alle levensbeschouwingen te laten zien. Onderwijs wordt niet gegeven vanuit één religie, maar gaat over alle religies, levensbeschouwingen en mensopvattingen.

Argument 3: Wetenschappelijke onderbouwing van het onderwijs

Aangezien geen enkele religie een wetenschappelijke onderbouwing kent, kan het niet het uitgangspunt zijn van een school. Tevens heeft het geen enkele pedagogische of didactische grondslag om het de basis te laten zijn van het onderwijs op school. De school dient de basisvakken taal en rekenen en het

maatschappelijke erfgoed van historie, cultuur, wetenschap en techniek over te brengen vrij van een eenzijdige dogmatische godsdienstige invulling.

Argument 4: Onderwijs voor sociale en maatschappelijke integratie

Het huidige onderwijssysteem houdt apartheid in stand en werkt desintegrerend op de maatschappij. Het op school apart houden van katholieke, protestante, joodse en islamitische jongeren werkt integratie tegen en leidt tot segregatie van de maatschappij. Dit wordt het best voorkomen in een onderwijsomgeving gericht op diversiteit, sociale integratie en maatschappelijke socialisatie.

Argument 5: Vernieuwing van Artikel 23

“Zorg voor deugdelijk en kwalitatief openbaar onderwijs”

Dit argument toont aan waarom de grondwet moet veranderen. Volgens Artikel 1 van de Grondwet mag er geen onderscheid gemaakt worden tussen mensen op basis van onder andere religie. Artikel 23 (vrijheid van onderwijs) regelt precies zo’n onderscheid tussen aparte scholen! Artikel 23 en Artikel 1 zijn dus strijdig met elkaar. Hier volgt uit, dat (leden van) artikel 23 waarin het stichten van bijzondere scholen op basis van een religie mogelijk wordt gemaakt, geschrapt moet worden. Het nieuwe artikel 23 moet in de toekomst alleen gaan over de overheidszorg voor het in standhouden en verzorgen van deugdelijk en kwalitatief openbaar onderwijs voor alle Nederlanders en ingezetenen.

Argument 6: Vrij van religieus ingericht onderwijs

Vrijheid van onderwijs betekent dat kinderen, minderjarigen, niet te maken dienen te krijgen met eenzijdige godsdienstige c.q. religieuze indoctrinatie. De Partij van de Rede is voor het ruimte geven aan de geestelijke vrijheid van het kind in het onderwijs. Natuurlijk mag iedereen zelf beslissen of hij (of zij) de kinderen godsdienstig opvoedt of niet. Als Partij van de Rede wijzen we wel op de gevaren van een godsdienstige opvoeding en vinden het onjuist om daar met religieus onderwijs nog een schepje bovenop te doen.

Argument 7: Onderwijs voor de lerenden

Er bestaan nu veel scholen van verschillende gezindten naast elkaar. Dat kost onnodig veel geld – door bundeling van deze scholen in één openbare school kunnen kosten en bureaucratie bespaard worden. Zo kan er meer overheidsgeld gaan naar waar het om gaat: de leerlingen/studenten; meer leerkrachten en professionals voor de klas. Als maatschappij betalen we dan voor openbaar onderwijs en niet voor gesegregeerd bijzonder godsdienstig onderwijs.

Het gaat de Partij van de Rede om het zorgen voor wetenschappelijk geborgd religieus neutraal onderwijs. Het onderwijs is gericht op de ontplooiing van het individu dat onafhankelijk denkend, sociaal en zelfstandig handelend een bijdrage levert aan de samenleving.